



Üniversite Öğrencilerinin Savunma Mekanizmaları ile Duygusal Şemaları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*

Evaluation of the relationship between the defense mechanisms and emotional schemas of university students

Ayfer DAĞCE HAFIZOĞLU^{1,†}, Taner ARTAN², Hatice Selin IRMAK³

¹ YL Öğrencisi – İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul – ORCID 0000-0003-3222-0078

² Doç. Dr. – İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye – ORCID 0000-0001-5032-1767

³ Arş. Gör. – İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – ORCID 0000-0002-8716-2090

Sosyal Çalışma Dergisi (2021) 5 (2), 131-145

Copyright © 2021 İZU

YAYIN BİLGİSİ	ÖZ
<p>Yayın geçmişi: Gönderilen tarih: 15 Ağustos 2021 Kabul tarihi: 18 Kasım 2021 Yayınlanma tarihi: 29 Aralık 2021</p> <p>Anahtar kelimeler: Duygusal şemalar Savunma mekanizmaları</p> <p>Keywords: Emotional schemas Defense mechanisms</p>	<p>Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin savunma mekanizmaları ile duygusal şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde ve Marmara Üniversitesi'nde lisans eğitimlerine devam eden 515 öğrenci oluşturmaktadır. Cinsiyete, annenin ve babanın öğrenim durumuna, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuna, 0-6 yaş arası bakımını kimin verdiğine, öğrencinin eğitim gördüğü bölümün puan türüne, devam ettiği üniversiteye, okuduğu bölümü isteyerek seçme durumuna, kendisinin ve ailesinin sosyal destek alma durumuna göre Leahy Duygusal Şema alt ölçek puanlarına bakıldığında bazı duygusal alt ölçek puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Savunma mekanizmaları alt ölçeğinde "immatur savunmalar" alt ölçek puanı; cinsiyete göre erkek öğrencilerin, eğitim gördüğü puan türüne göre özel yetenek puan türündeki öğrencilerin puan ortalamaları diğer gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin duygusal şemalarıyla savunma mekanizmaları arasında pozitif/negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.</p> <p>ABSTRACT</p> <p>In this study, it was aimed to examine the relationship between defense mechanisms and emotional schemas of university students. In the study, the relational survey model, one of the quantitative research methods, was used. The sample of the research consists of 515 students who continue their undergraduate education at Istanbul Sabahattin Zaim University and Marmara University. Leahy Emotional Scheme according to gender, educational status of the mother and father, the number of children in the family, who cares for the 0-6 age group, the type of score of the department where the student is studying, the university he attends, the status of willingly choosing the department he is studying, and the social support status of himself and his family. When the subscale scores were examined, it was found that there was a statistically significant difference in some emotional subscale scores. The "immature defenses" subscale score in the defense mechanisms subscale; The mean scores of male students according to gender and special talent score types according to the type of education were found to be statistically significantly higher than the other groups. According to the findings obtained in the study, it was determined that there was a statistically significant positive/negative relationship between the emotional schemas of university students and their defense mechanisms.</p>

1. Giriş

Uyumsuz gelişen duygusal şemalar bireylerin davranış örüntülerini olumsuz yönde etkilemektedir. Tüm gelişim dönemlerinde duyguların, şu anda veya geleceğe dair en önemli kararlara hükmedici rol oynadığı gözlemlenmektedir (Greenberg, 2017: 07). Genç yetişkinlik döneminde bulunan üniversite öğrencilerinin genellikle farkında olmadığı bir duyguya takılı

* Bu çalışma yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

† Sorumlu yazar e-mail adresi: ayfer.dagce.hafizoglu@gmail.com

kalması ve bu duygunun altında ezilmesi aile yaşamı, ikili ilişkileri, iş yaşamı gibi formel ve enformel ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca sağlıklı olmayan savunma mekanizmalarını geliştirmelerine neden olabilmektedir. Örneğin; ikili ilişkilerinde sorun yaşayan gencin üniversiteyi bırakmaya kadar sonuçlanan yanlış kararlar alınabilmesi sağlıklı gelişen savunma mekanizmalarının sonucunda gerçekleşebilmektedir. Herhangi bir duygunun, birçok değişkene bağlı olarak, telafisi mümkün olmayan problemler yaratması ihtimal dahilindedir.

Bireyler, olumsuz yaşam deneyimleri veya travmalar karşısında bazı duyguların hissedilmemesi gerektiğini öğrenebilirler. Bu duyguları zamanla unutabilirler. Duygu eksikliği ise bireylerin zekalarının bir kısmını çalabilir. Oysa duygular, problem karşısında yapılması gerekenlere yol gösterebilir (Greenberg, 2017: 10). Sosyal çalışmacının bireyin ne hissettiğinin farkında olması, o bireyin problem çözme becerisini geliştirebilmesinin ilk adımıdır. Bireylerin içsel yaşantılarının anlaşılması, yaşam deneyimlerinde farklı duygulara karşı verdiği tepkinin bilinmesi, farklı problemler karşısında kullandığı savunma mekanizmalarının anlaşılması, kanıta dayalı sosyal hizmet çalışmaları için önem arz etmektedir. İstenmeyen duygunun farklı bir duyguya bastırılmaya çalışılması çözüm odaklı bir yaklaşım değildir. Sosyal çalışmacının istenmeyen esas duyguya karşı farkındalık oluşturması problem çözümüne katkı sağlayabilir. Ayrıca bireyle, grupla veya toplumla çalışılırken duygusal şema alanlarının ve herhangi bir durumda kullanılan savunma mekanizmalarının bilinmemesi sosyal hizmet çalışmalarını olumsuz yönde etkileyebilir.

Bireyler, biyolojik olarak getirdiği duygularla aynı zamanda toplumsal bağlamda doğuştan getirdikleri duyguları yaşam deneyimleriyle harmanlayarak farklı duygusal şemalar geliştirirler. Farklı değişkenlerin duygusal şemalar ve savunma mekanizmaları üzerine etkisinin bilinmesi, sosyal çalışmacıların eğitici rolüyle bireylerle, ailelerle, gruplarla veya toplumla olan çalışmalarda sağlıklı gelişen duygusal şemalar veya savunma mekanizmalarının neden olabileceği problemler oluşmadan önlenbilmesine yardımcı olabilir. Ayrıca duygusal şemalar ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkinin bilinmesi ve sağlıklı gelişen duygusal şemalar ve savunma mekanizmaları altında yatan sebebin irdelenmesi; bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun sağlığının korunmasına fayda sağlayabilir. Bu nedenle çoğunluğu çocuklukta ve ergenlik döneminde oluşturulan duygusal şemalarla savunma mekanizmaları arasındaki ilişkinin irdelenmesi önem arz etmektedir.

2. Teorik Arka Plan

2.1. Freud'cu Kişilik Yaklaşımı ve Savunma Mekanizmaları

Freud (1963); davranışın ve kişilik sorunlarının anlaşılmasında “bilinç”, “bilinç öncesi” ve “bilinç dışı” kavramlarını açıklamıştır (Topses ve Serin, 2012: 23). Bilinç dışı; bireyin hatırlamak istemediği, hatırladığında kaygı duygusu yaratabilecek, bastırıldığı, gerçeklik düzeyine ulaştırmak istemediği tüm yaşantılarının kaynağını oluşturmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2008: 19). Biraz düşünüldüğünde hatırlanabilen bilince yakın olan bilgiler, düşünceler, anılar bilinçaltını oluşturmaktadır. Bilinçaltı, bilinç dışı ve bilinç arasında köprü niteliğindedir (Corey, 2008: 70). Bilinç ise farkında olunan açık seçik tüm duygu, düşünce, tutum ve davranışları kapsayan bir süreç olma özelliğindedir. Ancak aynı anda birkaç düşünce veya algı bilinçli olmasına rağmen bilinç altı derin bir depo niteliğindedir (Yanbastı, 1990: 18).

Bireylerin çoğu Freud'un "nevrotik kaygı" olarak adlandırdığı, istenmeyen bilinçaltı düşüncelerin bilinç düzeyine ulaşmasıyla rahatsızlık duyar. Fakat benlik, kendine zarar verici bilinçaltı düşüncelerden korunmak için farklı mekanizmalar geliştirebilmektedir. Freud, benliğin geliştirdiği bu mekanizmaları "savunma mekanizmaları" olarak adlandırmıştır (Burger, 2016: 82). Savunma mekanizmalarının iki şekli vardır: Bunlardan birincisi "psikolojik onarım mekanizmaları" diğeri ise bireyin kendi davranışlarının haklılığını gösterecek mantığa bürüne gibi "ego savunma mekanizmalarıdır" (Yanbastı, 1990: 29). Ancak bu mekanizmalar sağlıklı gelişmişse duygusal sağlığı koruyabilmesinin yanında, sağlıklı gelişen savunma mekanizmaları hakikatle olan uyumu engelleyebilirler ve çok sık kullanıldığında patolojik vakaların temelini oluşturabilirler (Topses ve Serin, 2012: 30). Savunma mekanizmalarının kullanımı zamana ve koşullara göre değişkenlik gösterebilir. Birey, bilinçdışında oluşan savunma mekanizmalarını kullandığının farkında değildir (Yanbastı, 1990: 29).

2.2. Duygu, Şema ve Duygusal Şemalar

Fizyolojik tepkileri ve türe özgün davranış kalıplarını içinde barındıran duygu; genellikle belirli bir olay ya da durum sonucunda oluşan olumlu, olumsuz hislere dayalı davranışlardır (Carlson, 2016: 276-277). Ayrıca duygular; üzüntü karşısında bir kayıp yaşandığının, iyinin veya kötünün bilgisini verebilmektedir (Greenberg, 2017: 3).

Duygular; bireylerin yüz ifadeleriyle, ses tonların farklılığıyla veya seçtikleri kelimelerin anlamlarına bakılarak tanımlanabilir. Araştırmalar, farklı toplumlarda yaşayan bireylerin birbirine benzeyen duygusal durumlara aynı duygusal tepkiyi verdiğini ortaya koymuştur. Darwin, dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan bireylerin farklı zamanlarda farklı kelimeler geliştirdikleri halde belirli bir duygusal duruma aynı yüz ifadesini kullanmasını duyguların kalıtsal özelliğiyle açıklamıştır. Ekman ve Friesen ise farklı kültürden gelen bireylerin aynı duygusal tavırları sergilemelerini öğrenilmemiş davranış örüntülerine bağlamıştır (Carlson, 2016: 288-289).

Fizyolojik çalışmalar, duyguları fizyolojik belirtilerle ve içsel süreçlerle açıklasa da duygusal davranışların belirlenmesinde yetersiz kalabilmektedir. Duygunun ve duygusal davranışın şiddeti, bireyin bilişsel yapısına ve içinde bulunduğu çevreye göre değişkenlik gösterebilir (Aydın, 2015: 105-107). Bu nedenle duygusal değişimler kalıcı bilişsel ve davranışsal değişimleri beraberinde getirebilmektedir (Greenberg, 2017: 03-08).

Duyguları yansıtanın en iyi yolu beden dili ve sözsüz iletişimdir. Beden dili ve sözsüz iletişim, sözlü iletişimle karşılıklı olarak birbirini desteklemektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2015: 68). Bireylerin duygu durumlarının anlaşılmasında beden dilinin, sözlü ve sözsüz ipuçlarının bütüncül olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Her duygunun bireyin yaşamında ayrı bir işlevi vardır. Çocuğun veya ergenin sağlıklı duygusal gelişimi, olumsuz duyguların yok edilmesiyle sağlanamaya bilmektedir. Bireyin kendini savunması için gerekli olan saldırgan veya savunucu tepkilerin yok edilmesi, çaresizlik ve yetersizlik gibi daha savunmasız duyguları beraberinde getirmesi muhtemeldir (Hackney ve Cormier, 2008: 142-152).

"Şema kimi kavram ya da uyaranlara ilişkin organize edilmiş, biçimlendirilmiş biliş setleridir" (Young ve Klosko, 2017: 22). Şemalar, kendini tekrar ederek koruduklarından, genç yetişkinlik ve ileri yetişkinlik dönemlerinde de etkisini sürdürebilmektedir (Rafaeli, Bernstein ve Young,

2012: 25). Şemaların bilgileri sadeleştirerek gruplara ayırması, karmaşık bilgilerin işlenmesini ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır. (Ünlü, 2011: 26). Şemaların otomatik işleme süreci vardır. Şemalara dayanarak verilen kararlar herhangi bir çaba gerektirmeyebilir. Sahip olunan şemalarda bulunmayan bilgiler; mevcut şemaya çakışmayan bilgilerin eklenmesiyle tamamlanabilmektedir (Ünlü, 2011: 40). Çözüme ulaşmada en kısa yol olarak kabul edilen şemalar, sağlıklı bir şekilde oluşturulamamışsa, bireyin kendisi veya çevresi için yıkıcı sonuçları beraberinde getirebilmektedir (Rafaeli, Bernstein ve Young, 2012: 17,18).

Şemalara ilişkin sahip olunan duygular, şemaların duygusal yönüne vurgu yapar. Yapılan araştırmalar sonucunda ilk izlenimlerin sonradan eklenecek şemalara duygusal etkisinin olabileceğini göstermiştir. Sevilen bir bireyin yaptığı hatanın görmezden gelinmesi, sevilmeyen bir bireyin yaptığı hatanın ise büyütülmesi oluşturulan duygusal şemaların sonucunda gerçekleşebilmektedir. Duygusal şemaların bazı durumlarda olumlu etkilerine karşı olumsuz etkileri de vardır (Ünlü, 2011: 41,42). Uyumsuz duygusal şemalar genellikle yaşamın ilk yıllarında oluşturulan, çocukluk çağı boyunca geliştiği varsayılan; duyguları, bilişleri, geçmiş yaşantıları, sosyal algıları, davranış kalıplarını etkileyen; yaşamın ilerleyen yıllarını da etkisi altına alan yaşam örüntüleridir (Arntz ve Jacob, 2016: 07). Olumsuz duygusal şemaların; terk edilme, aşırı eleştirilme, istismar edilme, yoksun bırakılma, yok sayılma, başkaları tarafından zarar görme sonucunda oluşabilmesi muhtemeldir. Fakat tüm şemalar büyük bir travmaya ya da maruz kalınan kötü davranışlara dayanmayabilir (Young, Klosko ve Weishaar, 2013: 24-28).

İstenmeyen yaşantıların tekrarlaması, tepki veren nöronların şiddetli bir şekilde uyarılmasına ve böylece de birbirleri ile daha sıkı bir bağ kurup özgül bir hareket geliştirmelerine neden olabilirler. Tepki vermeye hazır oluş durumu duygusal şemaları oluşturmaktadır. Bilinç dışında oluşan duygusal şemaların su yüzüne çıkması, bireyin tüm fonksiyonlarının tepki göstermesine neden olabilir. Örneğin; panik atak bireyin bilincinde olmadığı duyguların dışa vurumu şeklinde oluşabilmektedir (Roediger, 2015: 11-12). Öncelikle duygu, düşünce, formel ve enformel çevreyle ilişki biçimlerini, davranış örüntülerini etkileyen şemalar; öfke, saldırganlık, üzüntü, kaygı, kendini düşük görme gibi güçlü duyguları yüzüstüne çıkarabilmektedir. Olumsuz şemaların olumlu şemalarla yer değiştirmesi zorlu bir süreci de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle çocuğun doğumundan itibaren sağlıklı şema gelişiminin sağlanması önem arz etmektedir (Young ve Klosko, 2017: 22-26).

3. Gereç ve Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli: Araştırma üniversite öğrencilerinin savunma mekanizmalarının ve savunma mekanizmalarının; sosyodemografik özelliklerine ve okul durumlarına göre yordanmasını amaçlayan betimsel türde ilişki tarama modeli ile gerçekleştirilmiş bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli, durum saptama araştırmalarının ötesine giderek, durumu saptanan tüm olgular arası ilişkileri de ortaya çıkaran araştırma modelidir (Aziz, 2015: 27). İlişkisel tarama modellerinde iki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığının ve/veya derecesinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. İlişkisel çözümleme korelasyon türü ilişki ya da karşılaştırma yolu ile elde edilebilmektedir (Karasar, 2002).

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi: Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin savunma mekanizmaları ile duygusal şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. İlgili literatür incelendiğinde duygusal şemalarla savunma mekanizmalarının farklı bileşenlerle

değerlendirildiği çalışmalar yer aldığı görülmüştür. Ancak savunma mekanizmaları ile duygusal şemalar arasındaki ilişkinin değerlendirildiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bireylerin sağlıklı gelişen duygusal şemalarının ve savunma mekanizmalarının sosyodemografik özelliklerine göre belirlenmesi “çevresi içinde birey” olarak bireylerin kendi farkındalığını oluşturulması ve problem çözme yetilerinin geliştirilmesi sosyal hizmet bilimi açısından önemlidir. Buradan hareketle bu çalışmanın araştırma sorusu “üniversite öğrencilerinin duygusal şemalarıyla savunma mekanizmaları arasında ilişki var mıdır?” şeklindedir.

3.3. Evren ve Örneklem: Bu araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Toplum Bilimleri Fakültesi ve Eğitim Fakültesi’nde ve Marmara Üniversitesi Teknoloji Fakültesi ile Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören yaklaşık 12.227 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma örneklemini ise olasılıklı örneklem tekniklerinden basit rastgele örneklem tekniği kullanılarak belirlenen 193’ü İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 322’si ise Marmara Üniversitesi öğrencisi olmak üzere toplam 515 öğrenci oluşturmuştur.

3.4. Veri Toplama Araçları: Araştırmanın verileri yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden yaşlı bireylere Sosyodemografik Bilgi Formu, Leahy Duygusal Şema Ölçeği ve Savunma Mekanizmaları Ölçeği uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların sosyodemografik özelliklerini ve okul durumu ile ilgili özelliklerini değerlendirmek amacıyla oluşturulmuş formda cinsiyet, yaş, anne-baba bilgileri, gelir durumu gibi genel bilgilere ek olarak kendisinin ve ailesinin herhangi bir sosyal hizmet kurumundan maddi ya da psikolojik destek alıp almadığı gibi sorular yer almaktadır.

Leahy Duygusal Şema Ölçeği: Bireylerin duyguları hakkındaki inançları ve duygularıyla başa çıkma yöntemlerini belirlemeye yönelik ifadeleri içeren Leahy Duygusal Şema Ölçeği, Robert L. Leahy tarafından geliştirilmiştir. Her bir maddedeki ifade için 1 (benim için hiç geçerli değil) ile 6 (benim için çok geçerli) arasında bir değerlendirmeyi içeren Likert tipi bir ölçektir ve toplam 50 maddeden oluşmaktadır. Ölçek; her biri 2 ila 7 maddeden meydana gelen, onaylanma, anlaşılabilirlik, suçluluk, duygulara yalın şekilde bakış, yüksek değerler, kontrol edilemezlik, hissizlik, akılcılık isteği, süreklilik, uzlaşma, hisleri kabullenme, ruminasyon, dışavurum, suçlama olmak üzere 14 alt boyuttan oluşmaktadır (Leahy, 2002). Ölçekte bulunan 1, 2, 3, 5, 7, 9, 10, 12, 16, 19, 20, 25, 27, 28, 29, 33, 36, 44, 45, 49, 50 numaralı maddeler, fonksiyonel olan/olmayan tutumlara dikkat çekmesi sebebiyle ters puanlanmaktadır. Ölçekte fonksiyonel olan ve olmayan tutumları ölçen alt boyutların bir arada bulunması sebebiyle ölçeğin toplam puanı bulunmamaktadır. Bu nedenle alt boyut toplam puanlaması ayrı ayrı incelenmektedir (Yavuz ve diğerleri, 2011: 275). LDSÖ özgün biçiminin geçerliliği ve güvenilirliği, anksiyete bozukluğu ve depresyonu olan yetişkin psikiyatrik hastaların örnekleminde çalışılarak ortaya konmuştur (Ekinçi ve diğerleri 2011: 287,288). Ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliği özgün biçiminde olduğu gibi LDSÖ için iyi oranda içsel tutarlılık ve test-retest güvenilirliği ortaya konmuştur. Yapılan çalışmada, LDSÖ Türkçe formunun bireylerin duygularına yönelik duygusal şemaların belirlenmesinde güvenilir bir araç olduğu ifade edilmiştir (Yavuz ve ark., 2011: 281).

Savunma Mekanizmaları Ölçeği: Savunma Mekanizmaları Ölçeği, bilinç dışı kullanılan savunma mekanizmalarının bilinç düzeyine olan etkilerini ölçebilmek amacıyla geliştirilmiştir.

Ölçek 40 madde ve 20 savunmadan oluşan bir kendini değerlendirme ölçeği olma niteliğini taşımaktadır. 1 (bana hiç uygun değil) ile 2 (bana çok uygun) arasında değerlendirilen Savunma Mekanizmaları Ölçeği Andrews, Singh ve Bond (1993) tarafından literatüre kazandırılmıştır (Yılmaz, Gençöz ve Ak, 2007: 246). Andrews ve ark. (1993), Savunma Mekanizmaları Ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasını sağlıklı grup, anksiyete bozukluğu olan hasta grubu ve çocuklarına tacizde bulunan anne-babalardan oluşturulmuş örneklem grubu üzerinde gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada ölçekteki 20 savunmanın "immatür", "nevrotik" ve "olgun" savunmalar olarak üç alt başlıkta gösterilmektedir. Yılmaz ve ark. (2007), Savunma Mekanizmaları Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış ve Savunma Mekanizmaları Ölçeği'nin Türkçe formunun kabul edilebilir özellikte olduğu ve ölçeğin kültürlerarası bir özellik taşıdığı anlaşılmıştır.

Tüm katılımcılara görüşme formu uygulamasından önce aydınlatılmış onam sunularak, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleşmesi sağlanmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 30 dakika zaman almıştır. Araştırma için İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Rektörlüğünden, Marmara Üniversitesi Teknoloji Fakültesi ve Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin Dekanlığından gerekli resmi onay alınmıştır.

3.5. Analiz Tekniği: Bu çalışmada elde edilen veriler SPSS 21.0 programı ile analiz edilmiştir. Analizlere başlamadan önce verilerin kontrolleri ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Öncelikle katılımcıların tanımlayıcı özelliklerinin betimsel olarak ortaya konabilmesi için betimleyici istatistiklere, sonrasında ise hipotez testlerine yer verilmiştir. Yapılan tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir. Elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov Testi ile incelenmiş (Tablo 1) ve Leahy Duygusal Şema Ölçeği'ne ait veriler normal dağılım göstermediği için non-parametrik analiz testleri, Savunma Mekanizmaları Ölçeği'ne ait veriler normal dağılım gösterdiği için parametrik analiz testleri kullanılmıştır.

Tablo 1: Leahy Duygusal Şema Ölçeği ve Savunma Mekanizmaları Ölçeği Normallik Testi Sonuçları

Ölçek	Alt Boyutlar	Kolmogorov-Smirnov		
		İstatistik	sd	p
Leahy Duygusal Şema Ölçeği	Kontrol Edilemezlik	0.085	505	0.0001
	Duygulara Karşı Zayıflık	0.077	505	0.0001
	Anlaşılabilirlik	0.078	505	0.0001
	Duygulardan Kaçınma	0.069	505	0.0001
	Akılcılık İsteği	0.076	505	0.0001
	Hisleri Kabullenme	0.068	505	0.0001
	Ruminasyon	0.052	505	0.0001
	Farklılık	0.083	505	0.0001
	Duyguları İnkâr	0.095	505	0.0001
	Süreklilik	0.150	505	0.0001
	Onaylanma	0.106	505	0.0001

	Uzlaşı	0.117	505	0.0001
	Duyguları Zararlı Olarak Görme	0.100	505	0.0001
	Suçluluk	0.119	505	0.0001
Savunma Mekanizmaları Ölçeği	Olgun Savunmalar	0.031	505	0.200
	Nevrotik Savunmalar	0.040	505	0.054
	İmmatur Savunmalar	0.026	505	0.200

İki ölçekten alınan verilerin birbiriyle ilişkisinin ortaya konması için Spearman's korelasyon analizi, ikili grupların (cinsiyet, medeni durum) sürekli verilerden aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılmasında Mann Whitney U Testi ve Independent Sample T Testi; ikiden fazla olan grupların (yaş, eğitim durumu, gelir durumu) sürekli verilerden aldıkları puanların ortalamalarının karşılaştırılmasında ise Kruskal Wallis Testi ve One Way Anova Testi kullanılmıştır.

4. Bulgular

Araştırmanın bulguları katılımcıların sosyodemografik özelliklerini ve okul durumlarına ilişkin özelliklerini, katılımcıların sosyodemografik özellikleri ve okul durumlarına ilişkin özelliklerine göre Leahy Duygusal Şema Alt Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasını, katılımcıların sosyodemografik özelliklerine ve okul durumlarına ilişkin özelliklerine göre Savunma Mekanizmaları Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasını ve Leahy Duygusal Şema Alt Ölçeği puanları ile Savunma Mekanizmaları Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasını içermektedir.

4.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri ve Okul Durumlarına İlişkin Bilgiler

Bu bölümde çalışmaya katılan yaşlı bireylerin sosyodemografik özellikleri ve okul durumlarına ilişkin bilgilerine yer verilmiştir. Bu amaca ilişkin bulgular Tablo 2’de ve Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 2: Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kadın	304	59
	Erkek	211	41
Yaş Grupları	18-23	458	88.9
	24-28	43	8.3
	29+	14	2.7
Aile İçerisindeki Çocuk Sırası	İlk çocuk	203	39.4
	Aradaki çocuk	108	21
	Son çocuk	204	39.6
Anne-Baba İlişki Durumu	Beraber	454	88.1
	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	31	6
	Annesi ve/veya babası vefat etmiş	30	5.9
Ailelerinin Gelir Durumları	Düşük	25	4.9
	Orta	307	59.5
	İyi	162	31.5
	Çok İyi	21	4.1
Çocuklukta Çekirdek Ailede Kayıp Yaşama Durumu	Kayıp var	49	9.6
	Kayıp yok	466	90.4
0-6 yaş bakımının kimin tarafından yapıldığı	Anne ve baba	429	83.3
	Sadece anne	44	8.5

	Diğer	42	8.2
Herhangi Bir Sosyal Hizmet Kurumundan Maddi ya da Psiko-Sosyal Destek Alma Durumu	Evet	46	8.9
	Hayır	469	91.1
Aile Bireyleri Arasından Herhangi Bir Sosyal Hizmet Kurumundan Maddi ya da Psiko-Sosyal Destek Alan Olma Durumları	Evet	37	7.2
	Hayır	478	92.8

Katılımcılar bazı sosyodemografik özelliklerine göre incelendiğinde; büyük çoğunluğunu cinsiyete göre kadın (%59), yaş grubuna göre 18-23 yaş grubu (%88.9), aile içerisindeki çocuk sırasına göre son çocuk olan (%39.6) ve çocuklukta çekirdek ailede kayıp yaşamayan (%90.4) katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcılar aileleri ile bazı özelliklerine göre incelendiğinde; büyük çoğunluğunu gelir durumlarına göre geliri orta düzeyde olanlar (%59.5), anne baba ilişki durumuna göre anne babası beraber olanlar (%88.1) ve 0-6 yaş bakımı anne ve babaları tarafından yapılan (%83.3) katılımcılar oluşturmaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Okul Durumlarına İlişkin Özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	n	%
Okudukları Sınıf	1. Sınıf	123	23.9
	2. Sınıf	122	23.7
	3. Sınıf	169	32.8
	4. Sınıf	101	19.6
Okudukları Bölümlerin Puan Türleri	Sayısal	138	26.8
	Sözel	125	24.3
	Eşit Ağırlık	145	28.1
	Özel Yetenek	107	20.8
Okudukları Bölümü İsteyerek Seçme Durumları	Evet	438	85
	Hayır	77	15
Okudukları Bölümden Memnun Olma Durumları	Evet	434	84.9
	Hayır	79	15.1

Katılımcılar okul durumlarına ilişkin özelliklerine göre incelendiğinde; büyük çoğunluğunu okudukları sınıfa göre 3. sınıfta okuyan (%32.8), okudukları bölümün puan türüne göre eşit ağırlık puan türünde okuyan (%28.1), okudukları bölümü isteyerek seçen (%85) ve okudukları bölümden memnun olan (%84.9) katılımcılar oluşturmaktadır.

4.2. Katılımcıların Leahy Duygusal Şema Alt Ölçek Puanları

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ve okul durumları ile ilgili özelliklerine göre Leahy Duygusal Şema Alt Ölçek puanları değerlendirildiğinde; katılımcıların cinsiyetlerine, yaş gruplarına, anne-babasının ilişki durumlarına ve çocuklukta çekirdek ailede kayıp yaşama durumlarına göre Leahy Duygusal Şema Ölçeği tüm alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Farklı gruplarda yer alan katılımcıları alt ölçek puan ortalamalarının benzer olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin 0-6 yaş bakımının kimin tarafından yapıldığına göre Leahy Duygusal Şema Ölçeği anlaşılabilirlik, ruminasyon, duyguları inkar, duyguları zararlı olarak görme alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). 0-6 yaş bakımı sadece annesi tarafından yapılan katılımcıların diğer gruplarda yer alan katılımcılara göre anlaşılabilirlik, duyguları inkar ve duyguları zararlı olarak görme alt ölçek puan ortalamalarının daha düşük; ruminasyon alt ölçek puan ortalamalarının ise daha yüksek olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin aile içerisinde kaçınıcı çocuk olduklarına göre Leahy Duygusal Şema Ölçeği akılcılık

isteği ve onaylanma alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). İlk sırada doğan katılımcıların diğer gruplarda yer alan katılımcılara göre akılcılık isteği ve onaylanma alt ölçek puan ortalamaları daha düşük bulunmuştur

Öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına göre Leahy Duygusal Şema Ölçeği duygulardan kaçınma, hisleri kabullenme, akılcılık isteği alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Öğrencilerin ailelerinin gelirleri arttıkça duygulardan kaçınma alt ölçek puan ortalamaları azalmakta; hisleri kabullenme ve akılcılık isteği alt ölçek puanları artmaktadır.

Öğrencilerin herhangi bir sosyal hizmet kurumundan maddi ya da psiko-sosyal destek alma durumlarına göre Leahy Duygusal Şema Ölçeği duygulara karşı zayıflık, anlaşılabilirlik ve ruminasyon alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Herhangi bir sosyal hizmet kurumundan maddi ya da psiko-sosyal destek alan öğrencilerin duygulara karşı zayıflık ve ruminasyon alt ölçek puan ortalamaları diğer grupta yer alan katılımcılara göre daha yüksek; anlaşılabilirlik alt ölçek puanları daha düşüktür.

Öğrencilerin aile bireyleri arasından herhangi bir sosyal hizmet kurumundan maddi ya da psiko-sosyal destek alan olma durumlarına göre Leahy Duygusal Şema Ölçeği duygulara karşı zayıflık, anlaşılabilirlik, akılcılık isteği ve farklılık alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Aile bireyleri arasında herhangi bir sosyal hizmet kurumundan maddi ya da psiko-sosyal destek alan biri olan öğrencilerin duygulara karşı zayıflık, akılcılık isteği ve farklılık alt ölçek puan ortalamaları diğer grupta yer alan katılımcılara göre daha yüksek; anlaşılabilirlik alt ölçek puan ortalamaları daha düşüktür.

Öğrencilerin sınıflarına göre Leahy Duygusal Şema Ölçeği hisleri kabullenme ve duyguları zararlı olarak görme alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Hisleri kabullenme alt ölçek puan ortalamaları 1. sınıf öğrencilerinde diğer grupta yer alan katılımcılara göre daha yüksekken; duyguları zararlı olarak görme alt ölçek puan ortalamaları 4. sınıf öğrencilerinde daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin okudukları bölümlerin puan türlerine göre Leahy Duygusal Şema Ölçeği kontrol edilemezlik, duygulara karşı zayıflık ve ruminasyon alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Okudukları bölümün puan türü özel yetenek olan öğrencilerin duygulara karşı zayıflık ve ruminasyon alt ölçek puan ortalamaları diğer grupta yer alan katılımcılara göre daha yüksek; kontrol edilemezlik alt ölçek puan ortalamaları daha düşüktür.

Öğrencilerin okuduğu bölümü isteyerek seçme durumuna göre Leahy Duygusal Şema Ölçeği hisleri kabullenme alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Okuduğu bölümü isteyerek seçen öğrencilerin hisleri kabullenme alt ölçek puan ortalamaları diğer grupta yer alan katılımcılara göre daha yüksektir.

Öğrencilerin okudukları bölümden memnun olma durumlarına göre kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik ve hisleri kabullenme alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Okudukları bölümden memnun olan öğrencilerin kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik ve hisleri kabullenme alt ölçek puan ortalamaları diğer grupta yer alan katılımcılara göre daha yüksektir.

4.3. Katılımcıların Savunma Mekanizmaları Ölçek Puanları

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ve okul durumları ile ilgili özelliklerine göre Savunma Mekanizmaları Alt Ölçek puanları değerlendirildiğinde; katılımcıların yaş gruplarına, aile içerisinde kaçınıcı çocuk olduklarına, anne-babasının ilişki durumlarına, çocuklukta çekirdek ailede kayıp yaşama durumlarına, 0-6 yaş bakımının kimin tarafından yapıldığına, herhangi bir sosyal hizmet kurumundan maddi ya da psiko-sosyal destek alma durumlarına, aile bireyleri arasından herhangi bir sosyal hizmet kurumundan maddi ya da psiko-sosyal destek alan olma durumlarına, okudukları sınıflara ve okudukları bölümü isteyerek seçme durumlarına göre Savunma Mekanizmaları Ölçeği tüm alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Farklı gruplarda yer alan katılımcıların alt ölçek puan ortalamalarının benzer olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Savunma Mekanizmaları Ölçeği immatur savunmalar alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Kadınların immatur savunmalar alt ölçek puan ortalamaları erkek katılımcılara göre daha düşüktür.

Öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına göre Savunma Mekanizmaları Ölçeği olgun savunmalar alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Öğrencilerin ailelerinin gelirleri arttıkça olgun savunmalar alt ölçek puanları da artmaktadır.

Öğrencilerin okudukları bölümlerin puan türlerine göre Savunma Mekanizmaları Ölçeği immatur savunmalar alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Okudukları bölümün puan türü özel yetenek olan öğrencilerin immatur savunmalar alt ölçek puan ortalamaları diğer grupta yer alan katılımcılara göre daha yüksektir.

Öğrencilerin okudukları bölümden memnun olma durumlarına göre immatur savunmalar alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Okudukları bölümden memnun olan öğrencilerin immatur savunmalar alt ölçek puan ortalamaları diğer grupta yer alan katılımcılara göre daha düşüktür.

4.4. Katılımcıların Leahy Duygusal Şema Ölçek Puanları ile Savunma Ölçek Puanları Arasındaki İlişki

Katılımcıların Leahy Duygusal Şema Alt Ölçek puanları ile Savunma Ölçek puanları arasındaki ilişki Tablo.4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Leahy Duygusal Şema Alt Ölçek Puanları ile Savunma Ölçek Puanları

		Olgun Savunmalar	Nevrotik Savunmalar	İmmatur Savunmalar
Kontrol Edilemezlik	r	0.030	-0.124	-0.335
	p	0.491	0.005	0.0001
Duygulara Karşı Zayıflık	r	0.032	0.178	0.309
	p	0.463	0.0001	0.0001
Anlaşılabilirlik	r	0.061	-0.164	-0.359
	p	0.169	0.0001	0.0001
Duygulardan Kaçınma	r	-0.318	-0.208	-0.128
	p	0.0001	0.0001	0.004
Akılcılık İsteği	r	0.248	0.088	0.119
	p	0.0001	0.046	0.007

Hisleri Kabullenme	r	0.241	0.055	-0.257
	p	0.0001	0.209	0.0001
Ruminasyon	r	0.144	0.265	0.294
	p	0.001	0.0001	0.0001
Farklılık	r	0.021	-0.043	0.030
	p	0.627	0.334	0.494
Duyguları İnkâr	r	-0.079	-0.183	-0.317
	p	0.075	0.0001	0.0001
Süreklilik	r	-0.015	-0.068	-0.080
	p	0.734	0.122	0.070
Onaylanma	r	0.109	0.088	-0.019
	p	0.013	0.046	0.667
Uzlaş	r	0.033	0.004	-0.002
	p	0.456	0.934	0.959
Duyguları Zararlı Olarak Görme	r	-0.048	-0.168	-0.188
	p	0.279	0.0001	0.0001
Suçluluk	r	0.017	0.096	0.198
	p	0.700	0.030	0.0001

Katılımcıların Savunma Mekanizmaları Ölçeği olgun savunmalar alt ölçek puanları ile Leahy Duygusal Şema Ölçeği duygulardan kaçınma alt ölçek puanları arasında negatif yönde zayıf düzeyde ($r:-0.318$; $p: 0.0001$); akılcılık isteği, hisleri kabullenme, ruminasyon ve onaylanma alt ölçek puanları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (sırasıyla $r:0.248$; $p:0.0001$; $r:0.241$; $p:0.0001$; $r:0.144$; $p:0.001$; $r:0.109$; $p:0.013$).

Katılımcıların Savunma Mekanizmaları Ölçeği nevrotik savunmalar alt ölçek puanları ile Leahy Duygusal Şema Ölçeği kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik, duygulardan kaçınma, duyguları inkâr ve duyguları zararlı olarak görme alt ölçek puanları arasında negatif yönde zayıf düzeyde; duygulara karşı zayıflık, akılcılık isteği, ruminasyon, onaylanma ve suçluluk alt ölçek puanları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Katılımcıların Savunma Mekanizmaları Ölçeği immatur savunmalar alt ölçek puanları ile Leahy Duygusal Şema Ölçeği kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik, duygulardan kaçınma, hisleri kabullenme, duyguları inkâr ve duyguları zararlı olarak görme alt ölçek puanları arasında negatif yönde zayıf düzeyde; duygulara karşı zayıflık, akılcılık isteği, ruminasyon ve suçluluk alt ölçek puanları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

5. Tartışma

Öncelikle duygu, düşünce, formel ve enformel çevreyle ilişki biçimlerini, davranış örüntülerini etkileyen şemalar; öfke, saldırganlık, üzüntü, kaygı, kendini düşük görme gibi güçlü duyguları yüzüstüne çıkarabilmektedir (Young ve Klosko, 2017: 22-26). Benlik ise kendine zarar verici duygulardan korunmak için farklı mekanizmalar geliştirebilmektedir (Burger, 2016: 82). Freud'un "savunma mekanizmaları" olarak adlandırdığı bu mekanizmaların sağlıklı gelişmesinin sağlıklı gelişen duygusal şemalarla doğru orantılı olarak gerçekleşebilmektedir. Sosyal hizmet için savunma mekanizmaları, bireylerin davranışlarını ve içsel savunmalarını tanımlamak için kullandığı önemli bir araç olma niteliğini taşır (Sheafor ve Horejsi, 2012: 298). Sosyal hizmet müdahalesinde müracaatçının duygusal şemalarının, kullandığı savunma mekanizmalarının bilinmesi ve aralarındaki ilişkinin değerlendirilmesi, sosyal çalışmacılara kanıta dayalı uygulama yapma olanağı verebilir.

Duygusal şema gelişimi ilk çocukluk dönemiyle yakından ilişkili olabilmektedir. Bu nedenle Öğrencilerin 0-6 yaş arasında bakımının kimin yaptığına göre LDŞÖ'ye bakılmış ve aralarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu farklar anne babanın beraber yetiştirdiği çocuklar ile sadece annenin bakım verdiği çocuklar arasındadır. Bu sonuçlar göz önüne alındığında; sadece annenin bakım vermek zorunda olduğu durumlarda, kreş desteği verilmeli, okul öncesi kurumların sayısı arttırılmalıdır. Ayrıca çocuk sahibi olmak isteyen ebeveynlere aile danışmanlığı hizmeti verilmesi önem arz etmektedir. Ailenin kaçınıcı çocuğu olma durumu da duygusal şema gelişimini etkileyebilmektedir. Araştırma sonuçlarında da “akılcılık isteği” ve “onaylanma” şemalarında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Bu durumun nedeni orta sıradaki çocukların ilk ve son çocuklara göre yüksek puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklı olabilir. Aileye ikinci çocuğun gelmesi ilk çocuğa ilgiyi azaltabilmektedir. Son çocuklar ise genellikle ailenin büyütemediği çocuk konumundadır. Aile sisteminin içinde koşulsuz sevgi ve saygının hâkim olması, ebeveynlerin tüm çocuklara eşit mesafede durmaları, sağlıklı duygusal gelişim açısından önemlidir.

Ailenin gelir durumu duygusal şema gelişimini etkileyebilir. Ailenin gelir durumuna göre LŞDÖ karşılaştırılmasında öğrencilerin gelir durumları arttıkça duygulardan kaçınma alt ölçek puanı azalmakta, hisleri kabullenme ve akılcılık isteği alt ölçek puanı artmaktadır. Öğrencilerin veya ailelerinin sosyal destek alma durumu ile DŞDÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Kendisi ve ailesi sosyal destek alan öğrencilerin bazı olumsuz duygular geliştirmiş olmaları yardım almış olmanın verdiği psikolojik durumdan veya ihtiyaçların zamanında karşılanamamış olmasından kaynaklanabilir. İhtiyaç sosyal hizmetin en önemli konularındandır. Sosyal hizmetin bireyler “danışan” konumuna gelmeden önce ihtiyaçların öngörülerek önleyici tedbirlerin alınması, bireylerin sağlıklı duygusal gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Öğrencilerin okuduğu puan türüne göre LŞDÖ arasındaki ilişkiye bakıldığında özel yetenek sınıvıyla üniversiteye yerleşen öğrencilerin bazı duygusal şemalarında diğer gruptaki öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Sadece özel yetenekle üniversiteye yerleşen öğrencilerde farklılık gözlemlenmesinin nedeni sanatçı kişiliklerin duygusal farklılıklarından kaynaklanıyor olabilir. Öğrencilerin okuduğu bölümü isteyerek seçme durumuna göre LŞDÖ'ye bakıldığında hisleri kabullenme arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Bu sonuç istediğini elde eden bireylerin bazı duygularını kabul etmede zorlanmadıkları gösterebilir.

Öğrencilerin cinsiyetine göre SMÖ immatür savunmalar alt ölçek puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. “İmmatür savunmalar” ilkel savunma mekanizmaları olarak da bilinir. Erkek öğrencilerin immatür savunma mekanizmalarının kız öğrencilere göre daha yüksek bulunabilmesi, biyolojik olarak erkeklik ve kadınlık özelliklerinden kaynaklanabildiği gibi toplumsal cinsiyet kaynaklı da olabilir. Televizyon programlarında erkek oyuncular daha etkin ve saldırgan, kadınlar ise ev işleriyle uğraşan naif kişilikler olarak gösterilmektedir. Mairtin Mac An Ghaill de Britanya'daki bir devlet okulunda toplumsal cinsiyetin okul ortamında nasıl şekillendiğini ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma yapmıştır (Giddens, 2013: 505-511). Bulgulara göre ailelerin gelir durumuyla “olgun savunmalar” doğru orantılıdır. Olgun savunma mekanizmaları “yüceltme”, mizah” gibi yapıcı savunma mekanizmalarıdır. Elde edilen sonuç maddi durumu daha iyi olan öğrencilerin daha yapıcı olabileceği sonucunu verebilir. Öğrencilerin okuduğu puan türlerine göre immatür savunmalar özel yetenekli öğrencilerde diğer öğrencilere

göre istatistiksel olarak anlamlı yüksektir. Bulunan istatistiksel anlamlı farkın nedeni; özel yetenek puan türündeki öğrencilerin puan ortalamasının sayısal ve eşit ağırlık grubundaki öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı yüksek olmasıdır. Özel yetenek grubundaki öğrencilerin yaratıcı özelliklerinin diğer öğrencilere göre daha ön planda olduğu düşünülebilir. Freud'a göre yaratıcılık, bilinç dışındaki dürtülerin toplumca kabul edilebilir bir şekle yansıtılmasıdır. Kubie yaratıcılığın temelini bilinç öncesinde görmüştür. Kubie; korku, suçluluk gibi duyguların bu bireylerin yaratıcılıklarına ket vurduğunu ve davranışlarını etkilediğini savunmuştur (Bender, 2013: 67). Özel yetenekli öğrencilerin immatür savunma mekanizmaları alt ölçek puanlarının diğer öğrencilerden yüksek bulunması bu öğrencilerin bilinç altında bulunan tüm çatışmaları, suçluluk, öfke, aşk gibi yoğun duygularını daha çok sanatsal bir ürüne yansıtılmalarından veya olumsuz duyguların yaratıcılıklarını olumsuz yönde etkilemesinden kaynaklanıyor olabilir. Öğrencileri okudukları bölümden memnun olma durumuna göre incelendiğinde immatür savunma mekanizmalarını diğer öğrencilere göre daha az kullandığı görülmüştür. Bu araştırma, memnun olma durumunun ilkel savunmalarla ters orantılı olduğunu gösterebilir.

Duygusal şemalar ile savunma mekanizmaları arasında ilişki vardır hipotezi desteklenmiştir. Duygusal olarak sağlıklı gelişen bireyler, erken çocukluk dönemlerinde bazı duyguların hissedilmemesi gerektiğini ve bu duyguların yasaklanmasını öğrenebilirler. Güçlü bir benlik geliştiremeyen bazı bireyler, çoğunlukla ilk çocukluk ve ergenlik dönemlerinde duygularını yaşamaya karşı savunma mekanizmalarını geliştirebilirler. Bu bireyler, enerjilerini kendilerini geliştirmek yerine doğal içgüdülerini bastırmak için kullanabilirler. Ayrıca bu durum bireylerin kendilerini duygusal olarak çevreye kapatmalarına neden olabilir. Duygusal olarak gelişmemiş birçok birey, ilk çocukluk dönemlerinden itibaren bazı duyguların utanç verici olduğunu öğrenerek büyürler. Duyguları ifade etmenin utanç verici olduğunu düşünen çocukların da katı savunma mekanizmalarına dayanan, esnek olmayan bir kişilik özelliği oluşturmaları ihtimal dahilindedir (Gibson, 2017: 65-66). Bu nedenle duygusal şemalarla savunma mekanizmaları arasında ilişki olduğu düşünülmüş ve savunma mekanizmalarıyla duygusal şemalar arasındaki ilişki irdelenmiştir.

6. Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda, duygusal şemalar ile savunma mekanizmaları arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sosyal hizmetin çalışma alanını yaşlılar, engelliler, engelli aileleri, bağımlılar, mülteciler, korumaya muhtaç çocuklar, suça sürüklenmiş çocuklar gibi dezavantajlı gruplar oluşturmaktadır. Dezavantajlı konumda bulunan bireylerin olumsuz yaşam deneyimleri, sağlıklı duygusal şemalar ve savunma mekanizmaları geliştirmelerine neden olabilmektedir.

Bu çalışma üniversite öğrencileri örneğinde yapılmıştır. Savunma mekanizmaları ile duygusal şemalar arasındaki ilişkinin dezavantajlı gruplarda irdelenmesi daha kuvvetli bir ilişkinin varlığını gösterebilir. Dezavantajlı konumda bulunan bireylerle, gruplarla veya toplumla çalışan sosyal çalışmacıların; bu bireylerin duygusal şemalarını, kültürünü, örf adetlerini, takıntılarını, savunma mekanizmalarını, bir durum karşısında vereceği tepkiyi bilmeleri gerekmektedir.

Literatürde daha önce duygusal şemalar ve savunma mekanizmalarını, farklı bileşenlerle değerlendiren az sayıda çalışma olsa da savunma mekanizmalarıyla duygusal şemalar arasındaki ilişkinin değerlendirildiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırma, savunma

mekanizmaları ve duygusal şemaları sosyal hizmet bilimi açısından inceleyen ilk araştırma olma niteliğini taşır.

Öğrenciler üniversite düzeyine gelmeden önce, ilköğretim ve orta öğretim dönemlerinde koruyucu ve önleyici rehberlik ve psikolojik hizmetler verilmektedir. Koruyucu ve önleyici çalışmalar okullarda rehber öğretmenler ve rehber öğretmenlerin olmaması durumunda sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. Duygusal şemalar ve savunma mekanizmalarının sağlıklı gelişimini hedefleyen bu çalışmalar bazı durumlarda yetersiz kalabilmektedir. Öğrenciler, sağlıklı gelişen duygusal şemalarını ve savunma mekanizmalarını üniversite dönemine taşıyabilmektedir. Bu durumda üniversitelerde görev yapan psikolog, psikolojik danışman ve sosyal çalışmacıların öğrencilerin duygusal şema alanlarını tespit etmeleri ve öğrencilerle psikososyal çalışma yapmaları önem arz etmektedir.

Duygusal şemaların ve duygusal şemaların da etkilediği savunma mekanizmalarının kalıplaştıktan sonra değiştirilmesinin zor olması nedeniyle oluşmadan önce önlenmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda olumsuz gelişen duygusal şemaların bireylerin kendine ve çevresine zarar verebileceğinden hareket ederek önleyici sosyal hizmet çalışmalarına ağırlık verilmelidir

Okullarda çalışan psikolojik danışman ve pedagojik formasyonu olan psikologların sayısının az olması çocukların duygusal gelişimi açısından tehdit oluşturabilmektedir. Sınıf öğretmenlerinin davranış sorunu olan öğrencilerle psikososyal çalışma yapabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle okullarda çalışan sosyal çalışması, psikolojik danışman ve psikologların sayısının artırılması gerekmektedir. Buradan hareketle ülkemizde pilot uygulamalar olsa da okul sosyal hizmeti tam olarak yerleşmemiştir. Oysa duygusal tehdit altında bulunan, ihmal ve istismar mağduru çocukların en kolay tespit edilebileceği yer okullardır. Ayrıca okul rehberlik çalışmaları sadece okul içinde öğrenciyle yapılmakta aileyle çalışma çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Davranış problemlerinin altında yatan nedenlerin bulunabilmesi sosyal incelemeyi gerekli kılabilir. Aile okul ve öğrenci arasındaki bağı kurmak da sosyal çalışmacıların görevleri arasında yer almaktadır.

Kaynakça

- Andrews G., Singh M. & Bond M. (1993). The Defense Style Questionnaire. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 4, 181-194.
- Arntz, A. & Jacob, G. (2016). *Uygulamada Şema Terapi Şema Mod Yaklaşımına Giriş Rehberi*. Ankara: Atlas Akademik Basım ve Yayınları.
- Aydın, B. (2015). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aziz, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bender, M. T. (2013). *Duyguların İzinde Sanatsal Yaratma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Burger, J. M. (2016). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Carlson, N. R. (2016). *Fizyolojik Psikoloji Davranışın Fizyolojik Temelleri*. İstanbul: Nobel Akademik Yayınları.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Ekinci, A., Ekinci, O., Türkçapar, H. & Özbay, H. (2011). Alkol Bağımlısı Olguların Sağlıklı

Kontrollerle Emosyonel Şemalar Yönünden Karşılaştırılması ve Klinik Özelliklerle İlişkisi. *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*, (49), 286-293.

- Gibson, L. C. (2017). *Olgunlaşmamış Ebeveynlerin Yetişkin Çocukları*. İstanbul: Sola Yayınları.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Greenberg, L. S. (2017). *Duygu Odaklı Terapi*. Kocaeli: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Hackney, H. & Cormier, S. (2008). *Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri: Psikolojik Yardım Süreci El Kitabı*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- İnanç, B. Y. & Yerlikaya, E. E. (2008). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. 11. baskı. Ankara: Nobel Yayınları.
- Leahy, R. L. (2002). A model of emotional schemas. *Cogn Behav Pract*, 9, 177-190.
- Rafaelli, E., Bernstein, D. P. & Young, J. E. (2012). *Şema Terapi ayırıcı özellikler*. İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Roediger, E. (2015). *Şema Terapi Nedir? Şema Terapinin Temellerine, Modellerine ve Uygulamasına Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sheafor, B. W. & Horejsi, C. J. (2012). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. Ankara: Nika Yayınları.
- Topses, G. & Serin, N. B. (2012). *Psikolojik Danışma ve Kişilik Kuramları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ünlü, S. (2011). *Sosyal Psikoloji 1*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web. Ofset Tesisleri.
- Yanbastı, G. (1990). *Kişilik Kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi
- Yavuz, K. F., Türkçapar, M. H., Demirel, B. & Karadere, E. (2011). Üniversite Öğrencileri ve Çalışanları Örneğinde Leahy Duygusal Şema Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, (24), 273-287.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2015). *Yaşam Becerileri*. Ankara: Detay Anatolia Akademik Yayıncılık.
- Yılmaz, N., Gençöz, T. & Ak, M. (2007). Savunma Biçimleri Testi'nin Psikometrik Özellikleri: Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(03), 244-253.
- Young, J. E., Klosko, J. S. & Weishaar, M. E. (2013). *Şema Terapi*. İstanbul: Kadem Yapım Medya İletişim ve Piyasa Araştırma Org. San. Ltd. Şti.
- Young, J. E. & Klosko, J. S. (2017). *Hayatı Yeniden Keşfedin*. İstanbul: Psikonet Yayınları.